

รายงานผลการดำเนินงานตามโครงการและงบประมาณประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2569

เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาหรือแก้ไขปัญหา ตามนโยบายกรม/กระทรวง/จังหวัด

ภายใต้โครงการ “โครงการป้องกันและควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า”

พื้นที่เทศบาลอำเภอแวง อำเภอแวง จังหวัดนราธิวาส

เมื่อวันที่ 27 สิงหาคม 2569

ผลการดำเนินงาน

การดำเนินงานสำนักงานปศุสัตว์จังหวัดนราธิวาส ร่วมกับเทศบาลตำบลแวง องค์กรป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ดำเนินการผ่าตัดทำหมันและฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าในสุนัข และแมว ภายใต้โครงการสัตว์ปลอดโรค คนปลอดภัย จากโรคพิษสุนัขบ้า ตาม พระปณิธานศาสตราจารย์ ดร.สมเด็จพะเจ้าอยู่หัวนางเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี กรมพระศรีสวางควัฒน วรขัตติยราชนารี สัตว์ที่เข้ารับการผ่าตัดทำหมันทั้งหมดจำนวน 20 ตัว แบ่งเป็น สุนัขเพศผู้ จำนวน 4 ตัว และแมวเพศเมีย จำนวน 16 ตัว และจะยังดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ในปี งบประมาณ พ.ศ.2570

ปัจจัยความสำเร็จ (Key Success Factor)

1. การบูรณาการและความร่วมมือของภาคส่วนต่างๆ (Multisectoral Collaboration)

- **แนวคิดสุขภาพหนึ่งเดียว (One Health):** การทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิดระหว่างหน่วยงานด้านสาธารณสุข (ดูแลคน) กรมปศุสัตว์ (ดูแลสัตว์) และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท. เป็นผู้สนับสนุนงบประมาณและพื้นที่)
- **ความต่อเนื่องของนโยบาย:** การได้รับการสนับสนุนเชิงนโยบายจากภาครัฐอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ไม่ใช่ทำเฉพาะช่วงเทศกาลหรือเฉพาะช่วงที่เกิดโรคระบาด

2. การบริหารจัดการและบทบาทของท้องถิ่น (Local Empowerment)

- **การสนับสนุนงบประมาณ:** องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท. และเทศบาล) มีการจัดสรรงบประมาณในการจัดซื้อวัคซีนและเวชภัณฑ์อย่างเพียงพอและทันเวลา
- **การมีส่วนร่วมของชุมชน:** การใช้อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) และอาสาปศุสัตว์ในการเดินเคาะประตูบ้านเพื่อสำรวจประชากรสัตว์เลี้ยงและแจ้งเตือนคนในชุมชน

3. การควบคุมประชากรสัตว์และการฉีดวัคซีนที่มีประสิทธิภาพ (Animal Control & Vaccination)

- **ความครอบคลุมของการฉีดวัคซีน (Vaccine Coverage):** สุนัขและแมวในพื้นที่จะต้องได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 ของประชากรสัตว์ทั้งหมด เพื่อให้เกิดภูมิคุ้มกันหมู่ (Herd Immunity)
- **การจัดการสัตว์ไม่มีเจ้าของ:** มีระบบการจัดการสุนัขและแมวจรจัดอย่างเป็นระบบ เช่น การทำหมันเพื่อควบคุมประชากร และการจัดตั้งศูนย์พักพิงสัตว์ที่ได้มาตรฐาน

- **ระบบฐานข้อมูลสัตว์เลี้ยง:** มีการขึ้นทะเบียนสัตว์เลี้ยง (สุนัขและแมว) อย่างเป็นระบบ เพื่อให้ง่ายต่อการติดตามและควบคุมโรค

4. การสร้างความตระหนักรู้และการศึกษา (Public Awareness & Education)

- **ความรู้เรื่อง 5 ย. ป้องกันโรค:** การประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนเข้าใจแนวทางการป้องกันการโดนสุนัขกัด
- **การปฐมพยาบาลและการปฏิบัติตัว:** ประชาชนต้องมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องว่า หากโดนกัดหรือข่วน ต้อง "ล้างแผล ใส่ยา กักหมา หามือ และฉีดวัคซีนให้ครบ"
- **ความรับผิดชอบของเจ้าของสัตว์เลี้ยง:** รมรณรงค์ให้เจ้าของพาสัตว์เลี้ยงไปฉีดวัคซีนทุกปี ไม่นำสัตว์เลี้ยงไปปล่อยทิ้งให้กลายเป็นสัตว์จรจัด

5. ระบบเฝ้าระวังและการตอบโต้สถานการณ์ที่รวดเร็ว (Surveillance & Rapid Response)

- **การรายงานโรคที่รวดเร็ว:** เมื่อพบสัตว์ที่สงสัยว่าเป็นโรคพิษสุนัขบ้า ต้องมีระบบการแจ้งเจ้าหน้าที่และส่งห้วสัตว์ตรวจทางห้องปฏิบัติการอย่างรวดเร็ว
- **ทีมสอบสวนโรคเคลื่อนที่เร็ว (SRRT):** เมื่อพบผู้ป่วยหรือสัตว์ที่ติดเชื้อ ต้องมีการลงพื้นที่ควบคุมโรค ฉีดวัคซีนรอบจุดเกิดเหตุ (Ring Vaccination) และค้นหาผู้สัมผัสโรคเพื่อมารับวัคซีนทันที

ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ

ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานรณรงค์ป้องกันและควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า ดังนี้

1. ปัญหาด้านประชาชน เจ้าของสัตว์เลี้ยง และชุมชน

- **ขาดความตระหนักรู้และชะล่าใจ:** ประชาชนจำนวนมากยังขาดความเข้าใจว่าเมื่อถูกสัตว์กัด ข่วน หรือเลียบริเวณแผล จะต้องรีบไปพบแพทย์ทันที มักคิดว่าเป็นแผลเล็กน้อย สัตว์ดูปกติดี หรือเป็นสัตว์เลี้ยงของตนเอง จึงละเลยไม่ไปรับวัคซีน ซึ่งเป็นสาเหตุหลักของการเสียชีวิต
- **พฤติกรรมเลี้ยงสัตว์ที่ไม่เหมาะสม:** นิยมเลี้ยงสัตว์แบบปล่อยปละละเลยให้เดินในที่สาธารณะโดยไม่มีสายจูง ทำให้เสี่ยงต่อการไปสัมผัสหรือรับเชื้อจากสัตว์จรจัดตัวอื่น ๆ
- **ไม่นำสัตว์เลี้ยงไปรับวัคซีนเป็นประจำ:** เจ้าของสัตว์เลี้ยงหลายคนพาสัตว์ไปฉีดวัคซีนเฉพาะปีแรก ๆ และไม่ได้พาไปฉีดกระตุ้นซ้ำทุกปีตามกำหนด

2. ปัญหาการควบคุมประชากรสัตว์และสัตว์จรจัด

- **ปริมาณสัตว์จรจัดที่เพิ่มขึ้นต่อเนื่อง:** การควบคุมประชากรสุนัขและแมวจรจัดผ่านการทำหมันยังไม่ครอบคลุมและรวดเร็วพอเมื่อเทียบกับอัตราการขยายพันธุ์
- **ความยากในการเข้าถึงตัวสัตว์:** สุนัขและแมวจรจัดมักตื่นคน ดุร้าย หรือหลบซ่อนตัว ทำให้เจ้าหน้าที่และอาสาสมัครไม่สามารถจับมาฉีดวัคซีนหรือทำหมันได้ครบถ้วน
- **ระบบทะเบียนสัตว์ยังไม่สมบูรณ์:** การขึ้นทะเบียนสัตว์เลี้ยงและสัตว์จรจัดในหลายพื้นที่ยังทำได้ยากและไม่เป็นปัจจุบัน ทำให้ยากต่อการคำนวณสัดส่วนโควตาวัคซีนให้ครอบคลุมตามเป้าหมาย

3. ปัญหาด้านการบริหารจัดการ งบประมาณ และกฎหมาย

- **ความล่าช้าในกระบวนการจัดซื้อจัดจ้าง:** ข้อจำกัดและขั้นตอนทางราชการในระเบียบการจัดซื้อจัดจ้างวัคซีนหรือเวชภัณฑ์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) บางครั้งเกิดความล่าช้า ไม่ทันต่อช่วงเวลาที่ต้องรณรงค์ประจำปี [8, 9]
- **งบประมาณและทรัพยากรจำกัด:** ข้อจำกัดด้านงบประมาณของท้องถิ่นขนาดเล็ก ทำให้ไม่สามารถจัดหาวัคซีนหรืออุปกรณ์ทำหมันเคลื่อนที่ได้อย่างทั่วถึง รวมถึงการขาดแคลนกำลังคน เช่น สัตวแพทย์หรือเจ้าหน้าที่ผู้เชี่ยวชาญ [8]
- **การบูรณาการข้อมูลระหว่างหน่วยงาน:** แม้จะมีระบบจัดเก็บข้อมูลที่ดีขึ้น แต่อาจยังมีช่องว่างในการเชื่อมโยงและรายงานข้อมูลระหว่างฝั่งปศุสัตว์ (ดูแลสัตว์) และฝั่งสาธารณสุข (ดูแลคน) ในระดับปฏิบัติการระดับล่าง

แนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานรณรงค์ป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการเป็นพื้นที่ปลอดโรค สามารถแบ่งออก ดังนี้

1. การแก้ไขปัญหาด้านประชาชนและชุมชน

- **รณรงค์ให้ความรู้ด้วยหลัก "5 ย." และ "3 ต้อง":** ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนเข้าใจความสำคัญของการล้างแผล ใส่ยา กักหมา หามือ และฉีดวัคซีนให้ครบ รวมถึงการไม่แห่ ไม่เหยียบ ไม่แย่ง ไม่หยับ และไม่ยุ่งกับสัตว์ที่ไม่รู้จัก
- **ใช้กลไก อสม. และ อสป. เจริญ:** พัฒนาศักยภาพอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) และอาสาสมัครผู้ช่วยปศุสัตว์ (อสป.) ในการเคาะประตูบ้านเพื่อสำรวจประวัติการฉีดวัคซีนของสัตว์เลี้ยงและให้คำแนะนำแก่เจ้าของโดยตรง
- **สร้างความรับผิดชอบผ่านการขึ้นทะเบียน:** สนับสนุนให้ชุมชนร่วมกันจัดทำทะเบียนสัตว์เลี้ยงในพื้นที่ร้อยละ 100 เพื่อให้เจ้าของมีความผูกพันและรับผิดชอบต่อสัตว์เลี้ยงของตนเอง

2. การจัดการประชากรสัตว์และสัตว์จรจัด

- **ปูพรมทำหมันและฉีดวัคซีนเคลื่อนที่:** จัดหน่วยบริการเคลื่อนที่ (Mobile Unit) ออกให้บริการทำหมันและฉีดวัคซีนฟรีในชุมชนอย่างต่อเนื่องตลอดทั้งปี ไม่ทำเฉพาะช่วงฤดูร้อน
- **การจัดการสัตว์จรจัดโดยชุมชน (Community Dog Management):** จัดหาหรือสร้างศูนย์พักพิงสัตว์จรจัดชั่วคราวในระดับท้องถิ่น โดยความร่วมมือของกลุ่มคนรักสัตว์ในชุมชน เพื่อนำสัตว์จรจัดมาฉีดวัคซีน ทำหมัน และเลี้ยงดูอย่างถูกสุขลักษณะ
- **ฝึกอบรมทีมจับสัตว์อย่างถูกวิธี:** พัฒนาทักษะและสนับสนุนอุปกรณ์การจับสัตว์ที่ทันสมัยและปลอดภัยให้กับเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น เพื่อลดอุปสรรคในการเข้าถึงตัวสัตว์ที่ตื่นคนหรือดุร้าย

ภาพประกอบการดำเนินงาน

